

Gergely Ferenc orgonaművész 1998. március 18-án hunyt el. (Ld. Magyar Egyházzene V [1997/1998] 334–335.) Ez alkalommal Göblyös Péternek, a Magyar Albert Schweitzer Társaság titkárának megemlékezését közöljük, mely elhangzott 1999. március 13-án az Egyetemi templomban, Bach János passiójának előadásakor.

Emlékezés Gergely Ferencre halálának első évfordulóján

Schiller szavaival élve: „Lelkünknek szárnyakat csak Polyhymnia ad”, Bach János passiójának előadása nemcsak a hallgatónak nyújt nagy lelki élményt, de az előadóknak is ünnepi örömet jelent. Jelen előadásunknak külön fényt, fokozott jelentőséget ad az a körülmény, hogy a Magyar Albert Schweitzer Társaság ily módon emlékezik tiszteletbeli tagjára, Gergely Ferencre, elhunytának első évfordulóján.

Gergely Ferenc Kossuth- és Liszt-díjas, Érdemes művész, a Zeneművészeti Főiskola tanára volt, számunkra azonban ő volt a legnagyobb, az igazi, „a” templomi orgonista.

Külön öröm számunkra, hogy megemlékezésünket itt, az Egyetemi templomban rendezhetjük meg, melynek Gergely Ferenc 1942 és 1949 között rendszeres orgonistája volt, az orgona pedig, amelyen játszott, az első volt, amelyet elavult állapotából az Albert Schweitzer által kidolgozott orgonaépítészeti szabályzat szerint korszerűsítettek, még 1910 körül, tehát Gergely Ferenc születése idején.

Amíg a közreműködők a passió két része között rövid pihenőt tartanak, legyen szabad megindokolnom, hogy miért tartotta szükségesnek a Magyar Albert Schweitzer Társaság ezt a külön megemlékezést, miért éppen a János passió előadásával teszi ezt, és mit jelentett a Társaság számára Gergely Ferenc személye, szelleme, tanítása.

Gergely tanár úr a Társaságot megalakulásától kezdve kitüntető figyelemre méltatta, rendezvényeit gyakran tisztelte meg jelenlétével, zenei eseményein gyakorta orgonált, sőt —nem túl gyakori— közéleti szereplései is társaságunkkal kapcsolatosak.

1989-ben előadást tartott Bach orgonaműveiről olyanképpen, hogy előadásának illusztrációit Schweitzer Bach-hanglemezfelvételei képezték, ő pedig a művekhez és Schweitzer felfogásához érdekes, egyéni megjegyzéseket fűzött. Maga is tartott Bach-orgonahangversenyt úgy, hogy —bár ezt nem gyakran tette— az előadandó műveket saját maga ismertette.

1990-ben, Albert Schweitzer halálának 25. évfordulóján a Nemzetközi Albert Schweitzer Társaság a magyar társaságot kérte fel Nemzetközi Schweitzer-konferencia megrendezésére. Gergely tanár úr ezen is részt vett, sőt üléselnök is volt, és előadást is tartott az alábbi címmel: „Albert Schweitzer reformtörekvései az orgona-előadóművészet és orgonaépítészet terén, és ezek hatása a magyar orgonakultúrára”. A német nyelven elmondott előadást a magyar és

külföldi Schweitzer-kutatók, köztük Albert Schweitzer leánya, Rhena Schweitzer is, nagy érdeklődéssel és tetszéssel fogadták.

1995-ben Társaságunk orgonahangverseny-sorozatát indította azzal a céllal, hogy fiatal orgonaművészek lehetőséget kapjanak közönség előtt való szereplésre, képességeik bizonyítására. Az első hangversenyt Gergely Ferenc megnyitó szavai vezették be, és a további hangversenyeken is jelen volt. Az ifjú orgonaművészeknek bizonyára életre szóló útmutatást jelentett az a rövid, találó és nagyon jóindulatú bírálat, mellyel Gergely tanár úr értékelte teljesítményüket. Gyakran emlegette: „Én a tanítványaimtól is tanulok.”

A zeneakadémiai orgonaversenyeken látogatói bizonyára emlékeznek arra, hogy szinte nem volt orgonahangverseny, melyet a tanári páholyból ne hallgatott volna végig.

1997-ben Társaságunk ünnepi összejövetele emlékezett meg fennállásának tizedik évfordulójáról. Ebből az alkalomból a magyar tudomány, művészet és teológia kiemelkedő képviselői —köztük Gergely Ferenc— ugyanazzal a címmel tartottak előadást: „Mit jelent számunkra Albert Schweitzer?”

Valószínűleg ez volt Gergely Ferenc utolsó közéleti szereplése, így az a Prohászka-idézet, mellyel tanúságtételét befejezte, számunkra küldött utolsó üzeneteként is felfogható: „Hiszek a szeretet végső győzelmében.”

Talán nem véletlen, hogy Gergely Ferenc ilyen megtisztelő figyelemben részesítette társaságunkat. Schweitzer és az ő egyénisége sok közös vonást mutat: azon túl, hogy mindkettejük hangszer az orgona volt, közös bennük

— az orgonának mint hangszernek a szeretete. Schweitzerről mondták, hogy Afrikában az öreg négereket, Európában az öreg orgonákat gyógyítja. Valóban, számos régi, művészi orgonát mentett meg a pusztulástól. Gergely Ferenc ugyancsak számos orgona korszerűsítésében és számos új orgona tervezésében vett részt.

— az őszinte, átélt, mély vallásosság. Schweitzer evangélikus lelkész, Gergely Ferenc ferences confrater volt. Ha Kazantzakis Schweitzert „korunk Assisi Szent Ferencének” nevezte, mi is joggal állapíthatjuk meg: Gergely Ferenc „hősi fokon gyakorolta az erényt”.

— az elkötelezett pedagógia érzék. Schweitzer már egészen fiatal korában professzor volt a strassburgi egyetem teológiai karán, majd az egész világot nevelte filozófiai műveivel „az élet áhítatos tiszteletére”, Gergely Ferenc tanár úr egy életen keresztül tanította növendékeit orgonára, hitre, emberségre.

— széleskörű műveltségük,

— mély humánusuk,

— kitűnő humorérzékük

— és végül: Bach művészete iránti elkötelezett vonzódásuk. Schweitzer Bach-kutatásai közismertek, azt azonban ma már kevesen tudják, hogy Gergely Ferenc egyike volt azon nem túl sok orgonaművészeknek, aki Bach összes orgonaművét műsoron tartotta, sőt, átiratai révén még gazdagította is azokat. 1950-ben

nyolc hangversenyből álló sorozatban adta elő Bach orgonaműveit, és ez azokban az ötvenes években nem volt veszélytelen vállalkozás.

Az akkori kultúrpolitika Bach oratorikus műveit sem látta szívesen a hangversenydobogókon, így ma már a magyar zenetörténet legendái közé tartoznak azok a János passió-előadások, amelyeket katolikus részről Budán Tamás Alajos, a Kapisztrán kórossal, Pesten Bucsi László a Liszt Ferenc kórossal rendezett. Ezeknek a ma már legendás János passió-előadásoknak volt állandó közreműködője Gergely Ferenc, a rá jellemző lelkiismeretességgel, művészi alázattal.

Ugyanilyen különleges érzékel rendelkezett a francia orgonazene tolmácsolásában is, főleg C. Franck műveit adta elő emlékezetesen. Ez sem csoda: César Franck és Gergely Ferenc egyéniségében is voltak hasonló vonások.

César Franck csaknem egész életén keresztül orgonált a párizsi Sainte-Clotilde-templomban, és miközben elmélyülten adta elő csodálatos improvizációit, talán észre sem vette, hogy egész Párizs ott szorong a templomban, hogy művészetét élvezze. Amikor megnyílt előtte a Conservatoire katedrája, tanítványaival olyan bensőséges, családias, atya és gyermeke-viszonyt tudott kialakítani, hogy növendékei csak Père Franck-nak, Franck atyának hívták őt.

Gergely Ferenc szinte egész életén át, több mint két emberöltőn keresztül, hatvanhét évig orgonált a ferenciek templomában, és miközben elmélyülten adta elő csodálatos improvizációit, talán észre sem vette, hogy egész Budapest ott szorong a templomban, hogy művészetét élvezze. Tanítványaival olyan bensőséges, családias, atya és gyermeke-viszonyt tudott kialakítani, hogy ő sohasem volt a tiszteletet parancsoló professzor úr, mindig, mindenkinek csak „Feri bácsi” akart és tudott lenni. Senki sem távozott tőle segítség nélkül, aki tőle kért segítséget; valamilyen formában az ő lekötelezettje minden magyar egyházzeneész, minden magyar zenekedvelő, minden vallásos magyar ember.

Művészetének legközismertebb vonása egyedülálló improvizációs készsége volt. A pillanat ihlete alatt tudott a legegyszerűbb dallamból remekművet formálni. Magánbeszélgetéseire is ez az improvizatív stílus, a szabad asszociációkon alapuló anekdotázás volt jellemző: szórakoztató, szellemes, találó, őszinte, de sohasem bántó.

Szellemes, színes zenei improvizációiba minden belefért. 1994-ben, 80. születésnapja alkalmából ünnepi hangversenyt rendeztünk az óbudai főplébánia-templomban, ez október 23-ra esett. Legkiválóbb volt növendékei játszottak, majd az ő improvizációja következett. Improvizációja közben a közönség meglepetten kapta föl a fejét: az óbudai főplébánia-templom orgonáján a Kosuth-nóta dallama hangzott fel: „Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!” — Gergely Ferenc hazafi is volt.

Ha Guy de Pourtales Chopinról szóló életrajzának ezt a címet adta: A zongora poétája, ez a díszítő jelző az orgonával kapcsolatban Gergely Ferencre is érvényes: ő valóban az orgona poétája volt, az ORGONA poétája, az orgona POÉTÁJA.

Talán magára a költőre, Juhász Gyulára sem érvényesek annyira a sorok, melyekkel emlékezőm zárom, mint Gergely Ferencre, hiszen ezek a sorok így hangzanak:

„Valahol lenni kell egy orgonának,
Melyen majd egyszer befejezhetem
A dallamot, mely itt halálba bágyadt,
S amely az életem nekem! ”

Liturgikus dallamgyűjtemény I.

Semjénné Menus Gabriella és Sirákné Kemény Kinga szerkesztésében megjelent a Liturgikus dallamgyűjtemény I. c. kiadvány. E kiadvány célja: beilleszteni az általános iskolai és gimnáziumi ének- (és hittan)oktatás anyagába azokat a liturgikus zenei tételeket, amelyek használata napi, heti gyakorlat.

A szerzők úgy állították össze és úgy osztották el a megtanítandó liturgikus zenei anyagot, hogy az ne igényeljen óraszámemelést, bármely tankönyvhöz, tanmenethez, tantervhez kapcsolható legyen, a liturgikus évhez, ünnepkörökhöz igazodjon.

A kiadvány két részből áll.

1) A *Tantervi útmutató* a tanár részére készült táblázatszerű rendszer az általános iskola 1. osztályától a gimnázium 3. osztályáig. Évfolyamonként, hónapra lebontva tartalmazza az éppen soron következő liturgikus időszak megtanítandó egyházi dallamait, másrészt az adott évfolyam tankönyvi anyagának mint általános tananyagának a haladását jelzi. Így teljesen áttekinthető az egy évnyi anyag elosztása, sűrűsége, figyelembe véve természetesen az ünnepekre, ünnepélyekre való felkészítést, valamint az iskolai szüneteket is.

2) A *Dallamgyűjtemény* a diákok számára készült. Ünnepkörönként csoportosítva tartalmazza a megtanulandó anyagot, egyben az osztálymiséken énekeskönyvként is alkalmazható. Két kötetre bontásának praktikus okai vannak: az első az első négy év anyagát egy kötetben tartalmazza, így nem kell minden évben megvásárolnia a szülőnek. A kisiskolások ugyanis még nehezen kezelik a túl nagy anyagot tartalmazó, vastag köteteket, s talán sokuk még vigyázni sem tud úgy rájuk, mint a nagyobbak. Eligazodásukat és egyben tanulásukat is könnyíti a lapszélek liturgikus színekkel való jelzése, hiszen így gyorsan rögzülhet, mely liturgikus időszaknak milyen színe van magában a liturgiában és mely énekek tartoznak oda. A rajzok a lelki ráhangolódást segítik és egyben a katolikus szimbólumokat is megtanítják. A rajzok és a lapszélek kiszínezhetők.

A második kötet tartalmazza az iskola első osztályától az utolsóig megtanulandó összes egyházi dallamot. Egyszeri megvételétől kezdve az iskola befejezéséig tankönyvként és énekeskönyvként szolgál, de utána is mint énekeskönyv használható.

További információk olvashatók a jelen lapszám hátsó borítóján.